

Ks. Władysław Piwowarski „Typologia religijna katolików w południowej Warmii” Studia Warmińskie I — 1964 r. 115—244

Praca stanowi pierwszą część obszernych badań socjologicznych prowadzonych przez autora na terenie Warmii w latach 1961—1965. Zasadniczym przedmiotem badań są praktyki religijne. Podstawowym źródłem wiadomości o nich są odpowiedzi na ankietę rozdawaną po mszy św. w kościele. Rozdano 6.321 ankiet, zwrócono w ciągu tygodnia i zakwalifikowano do dalszego opracowania 1914. Ponadto między innymi zastosowano ankiety i wywiady z proboszczami i wytypowanymi aktywistami oraz przeprowadzono obserwacje frekwencji w kościołach.

Praca zawiera obszerne wprowadzenie, charakterystykę badanej zbiorowości, opis stanu, typologii i struktury praktyk religijnych, oraz próbę przedstawienia zależności pomiędzy częstotliwością wykonywania praktyk religijnych a cechami demograficznymi wiernych lub poszczególnych parafii traktowanych jako całość.

Najciekawsze wyniki statystyczne pracy są następujące:

- Do pierwszej komunii św. przystępują naogół wszystkie dzieci ochrzczone w Kościele Katolickim.
- W niedzielnej mszy św. bierze udział 57,6%—60,5% zobowiązanych, w tym młodzież szkolna 59%, kobiety 62%, mężczyźni 52%.
- Codzienny pacierz odmawia 57,8% odpowiadających na ankietę.
- Do komunii św. przystępuje codziennie 1%, w niedzielę 4%, w pierwszy piątek miesiąca 8%, w czasie odpustów i w wielkie święta 13—25% (Wszystkie odsetki w stosunku do liczby uprawnionych).

Autor wprowadził następującą typologię religijną ze względu na rodzaj i częstość praktyk: katolicy gorliwi (około 4%), pobożni (6%), religijni (20%), o słabnącej religijności (25%), marginalni (30%), religijnie obojętni (10%), innowiercy i niewierzący (5%). Typologia ta nie została niestety wykorzystana do przeprowadzenia korelacji z cechami demograficznymi, typami parafii itp.

Zależności uwzględnione przez autora pozwalają na porównanie poziomu praktyk religijnych autochtonów z ludnością napływową z Polski centralnej oraz repatriantami ze Wschodu. Najniższy poziom praktyk obserwuje się wśród ludności napływowej z Polski centralnej. Wiąże się to przypuszczalnie z zupełnie innym zespołem przyczyn mi-

gracji a stąd i inną charakterystyką społeczną ludności napływającej na Mazury z Centrum niż ze Wschodu. (Autor nie dostrzega tego problemu).

Autor przyjmuje również za jednostkę badawczą całą parafię i ustala, że na poziom praktyk religijnych ujemnie wpływa między innymi: mniejsza jednorodność pochodzenia ludności i większa liczba wiernych przypadająca na jednego księdza.

Ks. Władysław Piwowarski „Z badań nad percepcją ideologii katolickiej na południu Warmii”, Studia Warmińskie t. II — 1965 str. 113—169

Praca stanowi drugą część badań prowadzonych na terenie południowej Warmii. Obszerny wstęp zaznajamia z różnymi określeniami ideologii. Autor przywiązuje w zakresie pojęcia ideologii religijnej największe znaczenie do znajomości prawd wiary oraz stopnia ich akceptacji.

Praca opiera się o następujące źródła:

- 420 wywiadów na temat wiedzy religijnej przeprowadzone w 7 wsiach wśród ludności powyżej 15 lat, dobranej na zasadzie, którą można określić „Kto się zgodzi” Wywiady objęły około 60% ludności w podanym wyżej wieku.
- Ankietę na temat akceptacji prawd religijnych zrealizowaną systemem opisanym w pierwszej części pracy. Zakwalifikowano do wykorzystania 1488 ankiet, co stanowiło 30% liczby ankiet rozdanych.

Autor podaje obszerną charakterystykę badanej zbiorowości a następnie omawia rozkład odpowiedzi na pytania dotyczące znajomości i akceptacji prawd religijnych. Odpowiedzi były klasyfikowane wg ogólnej zgodności ze wzorcem katechizmowym.

Podajemy rozkład ważniejszych poprawnych odpowiedzi:

- 80,1% badanych wymieniło Osoby Trójcy Św.,
- 66,6% określiło kim jest Pan Jezus,
- 45,8% określiło różnicę pomiędzy czyśćcem a piekłem,
- 87,6% wyliczyło 10 przykazań bożych,
- 48% znało imię papieża,
- 49%   nazwisko prymasa Polski,
- 33%   ,,   swego biskupa ordynariusza.

Pytania dotyczącego nazwiska proboszcza niestety nie zadawano.

Na pytania dotyczące wiary w Tróję Św., zmartwychwstanie ciał, niebo, czyściec i piekło otrzymano 87—97% odpowiedzi pozytywnych. Ten wysoki odsetek jest zrozumiały ze względu na to, że ci, którzy odpowiadali na ankietę stanowią tylko 30% populacji generalnej, czyli o połowę mniej niż ci, z którymi przeprowadzono wywiad dotyczący

wiedzy religijnej (60%). Odpowiadający na ankietę reprezentują więc znacznie lepszą kategorię wiernych, naogół bardziej związaną z Kościołem.

Stopień znajomości prawd religijnych oraz stopień ich akceptacji został sklasyfikowany wg skali 5 stopniowej. Wyniki zestawiono z cechami demograficznymi. Najlepiej wypadli repatrianci, ludzie młodzi i kobiety. Na zakończenie tej części podano typologię katolików wg poziomu wiedzy religijnej w porównaniu z poziomem, uznanym przez autora za wystarczający ze względu na poziom wykształcenia ogólnego. Typologia jest mniej przejrzysta niż podana w pierwszej części pracy i podobnie jak tam nie została ona wykorzystana do dalszych korelacji.

W ostatnim rozdziale autor podaje interesujące rozważania: o formacji katechizmowej autochtonów; o kontakcie rodziców z katechetą, który utrzymuje 10—50% rodziców; o czytelnictwie prasy piszącej na tematy katolickie, w którym przodują repatrianci.

*

Obie prace ks. W. Piwowarskiego opublikowane w *Studiach Warmińskich* są jak dotąd chyba najbardziej wszechstronnym i pogłębionym studium badawczym z zakresu socjologii religii w Polsce.

Pewne braki warsztatowe w zakresie: prezentacji tabelarycznej wyników, kontroli statystycznej poziomu ufności korelacji oraz wykorzystania typologii podawanych w pracy do dalszych korelacji, nie mogą umniejszyć znaczenia opisanych badań. Z dużym zainteresowaniem należy więc oczekiwać opublikowania dalszych dwóch części pracy przygotowanych już przez autora do druku.